

Jaarplan
Kenniscentrum
Vlaamse Steden
2026

Inhoud

Profiel

- 3 Woord vooraf
 - 5 Wie is het Kenniscentrum Vlaamse Steden?
 - 6 Waar staat het Kenniscentrum Vlaamse Steden voor?
 - 7 Hoe komen we tot een focus in de programmawerking?
 - 9 Communicatie
-

Programma's

- 12 **O(mgeving) B(eleid) M(angement) informatie**
 - 13 Stuurgroep OBMI
 - 14 OBMI
 - 17 Opvolging Realisatie BestuursAkkoord
 - 19 Datamaturiteit in de organisatie
 - 21 Duurzame EffectiviteitsMeter Maatschappelijke Dienstverlening (DEMaD)
 - 23 KBO/risicomanagement
 - 24 Interstedelijke Reflectiegroep Europa

 - 26 **Smart Cities**
 - 27 Speerpuntenprogramma
 - 29 Speerpunt Automatische rechtentoekenning
 - 31 City Deal Rechtenverkenner 2.0
 - 32 Speerpunt E-mobiliteit

 - 33 **Stadsgenoten**
 - 34 Stadsgenoten

 - 36 **Klimaattransitie**
 - 37 Stuurgroep Klimaattransitie
 - 39 Werkpakket Just Transition
 - 40 Financieringsopgave van de klimaattransitie in regie van steden
 - 44 Werkpakket Datagedreven Klimaatbeleid
 - 45 CapaCITIES 2.0

 - 47 **Digitale Transitie**
 - 48 Herijking opdracht
 - 49 Stuurgroep Digitale Transitie
 - 50 Lerend netwerk Mensgericht ontwerpen van dienstverlening
 - 51 Van technologische naar culturele cybersecurity
 - 54 Europa Digitaal
 - 56 Product- en procesoverzichten
 - 57 Artificiële intelligentie (AI)
 - 58 Intervisie sessies met centrumsteden
 - 59 Flankerend overleg partners
-

Andere opdrachten

- 61 Het Kenniscentrum als gesprekspartner voor de Vlaamse Regering en voor de minister bevoegd voor stedenbeleid en haar administratie
- 62 Lerend netwerk verweven werklocaties
- 63 Parkeer- en Toegangsregister

Profiel

Woord vooraf

In 2026 rond ik een belangrijk hoofdstuk af: tien jaar als voorzitter van het Kenniscentrum Vlaamse Steden. Een periode waarin onze centrumsteden hebben laten zien wat er mogelijk is wanneer je samenwerkt, elkaar vertrouwt en een gezamenlijke ambitie deelt.

Toen ik in 2016 aan deze rol begon, stonden onze steden voor stevige uitdagingen. Denk aan demografische groei, de nood aan klimaatmaatregelen, de toenemende complexiteit van mobiliteit, ruimtegebruik en samenleven. Het waren thema's die vroegen om vernieuwing en om een plek waar kennis vlot kon worden gedeeld. Vandaag kijk ik met waardering terug op hoe we dat als netwerk hebben aangepakt.

Wat het Kenniscentrum altijd bijzonder heeft gemaakt, is dat het steden bij elkaar brengt als partners. We hebben de voorbije jaren samen een sterke manier van werken opgebouwd: kennis wordt niet alleen verzameld, maar ook uitgewisseld, uitgeprobeerd en vertaald in oplossingen op het terrein. Of het nu ging over wonen, tijdelijke invullingen, wijkgericht werken, Europese financiering, omgevings- en beleidsmonitoring of digitale transitie, telkens opnieuw toonden onze steden dat je verder komt door samen te werken.

De nauwe samenwerking met de Vlaamse Gemeenschapscommissie heeft ons daarbij extra versterkt. We leerden veel van elkaar en maakten ons stedelijk beleid rijker door over grenzen heen te kijken.

Als ik terugblik op deze tien jaar, zie ik niet alleen mooie resultaten, maar vooral een netwerk dat stap voor stap sterker werd. We evolueerden van een groep steden die elk vanuit hun eigen realiteit werkten, naar een netwerk dat steeds meer een gezamenlijke koers uitzet op basis van gedeelde inzichten en vertrouwen. →

Nu de huidige samenwerkingsovereenkomst afloopt, eindigt niet alleen een termijn, maar begint ook een nieuwe fase. De uitdagingen voor onze steden blijven groot, maar de kansen zijn dat ook. Ik ben ervan overtuigd dat het Kenniscentrum opnieuw een belangrijke rol zal spelen: door steden te verbinden, te inspireren en te blijven inzetten op het delen van kennis.

Mijn oprechte dank gaat uit naar alle medewerkers en de volledige directie van het Kenniscentrum. Een bijzonder woord van dank en waardering aan Linda Boudry, met wie ik vele jaren intens en fijn samengewerkt heb. Zij geniet ondertussen van haar welverdiend pensioen. Evenveel dank aan Annik Bogaert, voor het enthousiasme en gedrevenheid waarmee zij in een nieuwe dynamiek samen met haar team het Kenniscentrum verder uitbouwt. Door jullie inzet, expertise en betrokkenheid is dit netwerk uitgegroeid tot wat het vandaag is. Jullie hebben het Kenniscentrum gedragen, versterkt en vormgegeven. Dankzij jullie konden we telkens weer stappen vooruit zetten.

Ik waardeer het vertrouwen dat ik de voorbije tien jaar mocht krijgen. De vele gesprekken, de gedeelde ambities, de kritische inzichten en de warme samenwerking hebben deze periode bijzonder gemaakt. Het waren jaren van bouwen, zoeken, versnellen en vernieuwen en ik ben trots dat ik daar mijn steentje mocht aan bijdragen.

Laat dit voorwoord vooral een uitnodiging zijn om te blijven werken aan sterke, leefbare en toekomstgerichte steden. Samen, want dat blijft, ook na 2026, onze grootste kracht.

Wim Dries

Voorzitter Kenniscentrum Vlaamse Steden

Wie is het Kenniscentrum Vlaamse Steden?

Het Kenniscentrum Vlaamse Steden (Kenniscentrum) is een interlokale vereniging, opgericht in 2007 onder impuls van de 13 centrumsteden en de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten vzw (VVSG). De samenwerking wordt geformaliseerd door een samenwerkingsovereenkomst met een looptijd van 5 jaar. De vierde samenwerkingsovereenkomst (2022-2026) loopt nu.

De duur kan telkens verlengd worden met maximaal 5 jaar, bij beslissing van de gemeenteraad van de Centrumsteden en van de Raad van Bestuur van de vzw VVSG.

Samen met de VVSG vormen de Vlaamse Gemeenschapscommissie in Brussel, de OCMW's van de centrumsteden en het team Stedenbeleid van de Vlaamse overheid de belangrijkste partners.

Het Kenniscentrum wordt aangestuurd door:

- het beheerscomité dat is samengesteld uit de 13 burgemeesters en een vertegenwoordiger van de VVSG.
- het dagelijks bestuur dat bestaat uit de voorzitter van het Kenniscentrum, de voorzitter van het burgemeestersoverleg van de centrumsteden, een delegatie van de algemeen directeurs van de centrumsteden, een vertegenwoordiger van de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC) en de VVSG en 2 externe experts.
- werkgroepen die de programma's voeden en ondersteunen.

Voor de personeelsbezetting wordt geopteerd voor een kleine en slagvaardige staf. Annik Bogaert als directeur, Joris Voets en Femke De Proost als stafmedewerkers en Anke Martens als medewerker communicatie en organisatie op halftijdse basis, vormen samen het team. Lotte De Bruyne zal de realisatie van het boek over Stadsgenoten opvolgen en lezingen voorbereiden en geven.

Waar staat het Kenniscentrum Vlaamse Steden voor?

Het Kenniscentrum wil de stedelijkheid in Vlaanderen in al haar facetten versterken, de leerprocessen in de steden stimuleren en zorgen voor een versterking van het netwerk van steden. We zetten dan ook in op het verbeteren van het beleid in de centrumsteden, de stadsorganisatie en haar dienstverlening, en wegen mee op het stedelijk beleid in Vlaanderen. De behoefte aan een ruimte waar steden onderling, maar ook met de Vlaamse overheid en andere cruciale partners, in gesprek kunnen gaan, is meer dan ooit aanwezig.

Het Kenniscentrum biedt een veilige, maar ook stimulerende en inspirerende haven om deze gesprekken op een gedegen manier te voeren. Dit over velerlei zaken, maar vooral over welbepaalde en door de steden gekozen thema's, die door het Kenniscentrum vormgegeven worden in meerjarige programma's. Elke 5 jaar engageren steden zich om financieel én inhoudelijk samen te werken.

Naast een plaats voor uitwisseling en gesprek is het Kenniscentrum ook een plaats voor leren en het ontwikkelen van oplossingen. Om tot die oplossingen te komen, zetten we diepgaande, praktijkgerichte trajecten en onderzoeken op. Binnen deze kaders wordt complexe materie, samen met de steden, stap voor stap, ontrafeld. Ook creëert, ondersteunt en voedt het Kenniscentrum ruimte voor gericht experiment.

Leren staat steeds centraal en het doel is tot oplossingen te komen die steden ondersteunen en die bijdragen aan een beter beleid en aan verbetering van de stedelijke organisatie. Bevindingen, aanbevelingen, instrumenten en oplossingen onder allerlei vormen worden op maat van de steden gedeeld. We werken bottom-up vanuit de steden. Daar waar er raakpunten zijn met de beleidsnota Stedenbeleid van de Vlaamse Regering wordt er maximaal samengewerkt.

Hoe komen we tot een focus in de programmawerking?

Meerdere scenario's zijn mogelijk, maar dit zijn de belangrijkste:

- Een groot aantal programmaonderdelen, zogenaamde werksporen, die in dit jaarplan voorzien zijn, bouwen voort op ontwikkelingen in het vorige meerjarenprogramma en de huidige programmaperiode. Door telkenmale afspraken te maken over de focus die steden wensen te leggen, zorgen we ervoor dat we systematisch opschuiven door en in kennisopbouw binnen de steden en kennisdeling tussen de steden.
- Als gevolg van tussentijdse, vaak meevallende soms tegenvallende resultaten, nieuwe inzichten of opportuniteiten, verleggen we de focus in een werkspoor.
- Voor de programma's Klimaattransitie en Digitale Transitie namen we de nodige tijd voor de invulling van reeds bepaalde en nog te bepalen werksporen.

Dit zijn de programma's met de werksporen voor 2026. In het volgende hoofdstuk lichten we de focus die we leggen in elk van deze werksporen toe.

O(mgeving) B(eleid) M(angement) informatie

1. Stuurgroep OBMI
2. OBMI
3. Opvolging realisatie Bestuursakkoord
4. Datamaturiteit in de organisatie
5. Duurzame EffectiviteitsMeter Maatschappelijke Dienstverlening
6. KBO/risicomanagement
7. Interstedelijke Reflectiegroep Europa

Smart Cities

1. Speerpuntenprogramma
2. Speerpunt Automatische rechtentoekenning
3. City Deal Rechtenverkenner 2.0
4. Speerpunt E-mobiliteit

Stadsgenoten

Klimaattransitie

1. Stuurgroep Klimaattransitie
2. Werkpakket Just Transition
3. Financieringsopgave van de klimaattransitie in regie van steden
4. Werkpakket Datagedreven Klimaatbeleid
5. CapaCITIES 2.0

Digitale Transitie

1. Herijking opdracht
2. Stuurgroep Digitale Transitie
3. Lerend netwerk Mensgericht ontwerpen van dienstverlening
4. Van technologische naar culturele cybersecurity
5. Europa Digitaal
6. Product- en procesoverzichten
7. Artificiële intelligentie
8. Intervisie sessies met centrumsteden
9. Flankerend overleg partners

Communicatie

De Vlaamse steden worden overspoeld door een enorme stroom aan informatie en initiatieven, al dan niet rechtstreeks gelinkt aan stedelijke problematieken. Daardoor is het niet evident hoofd- en bijzaak van elkaar te onderscheiden. Het Kenniscentrum wil hen ondersteunen bij het filteren en structureren van deze informatietoevloed. We hanteren diverse digitale kanalen en methodieken, om de steden, maar ook verschillende partners en stakeholders, te bereiken. Daarnaast willen we met ons webplatform een plek bieden waar de werking van onze programma's wordt toegelicht en waar de resultaten uit onze programma's overzichtelijk vindbaar en raadpleegbaar zijn.

DOELSTELLING 1: Het nieuwe webplatform lanceren

Kenniscentrumvlaamsesteden.be is de spil van het informatieaanbod en de communicatie van het Kenniscentrum. Er wordt gewerkt aan een nieuw webplatform dat technisch gesproken als subsite wordt ontwikkeld van het nieuwe webplatform van de VVSG. Dit wil zeggen dat er gebruik gemaakt wordt van de basisinfrastructuur, de zogenaamde backbone, en een set van gemeenschappelijk te gebruiken modules van het VVSG-webplatform. Deze subsite wordt dan het nieuwe webplatform van het Kenniscentrum en zal autonoom in werking en content zijn.

ACTIES 2026

- We werken, in samenwerking met de ontwikkelaars en met de VVSG, toe naar de lancering van het nieuwe webplatform, dat GDPR-compliant is en ook qua beveiliging en toegankelijkheid up-to-date is.
- We richten het nieuwe webplatform in en vullen dit met inhoud, waarbij we de openingspagina regelmatig vernieuwen en lopende en afgeronde projecten een vaste plek geven. We actualiseren de website naarmate onze inhoudelijke werkzaamheden vorderen.
- Binnen het nieuwe webplatform creëren we een Kennisbank om het opgeleverde en verzamelde materiaal uit vorige programmaperiodes makkelijker consulteerbaar te maken binnen één informatieomgeving.
- We herzien de content op de website eventueel op basis van monitoring van het gebruik en bereik van de nieuwe website.

DOELSTELLING 2: **Maandelijks nieuwsbulletin versturen**

In elk nieuwsbulletin biedt het Kenniscentrum een goede mix aan van onderwerpen (naar inhoud en type): aankondigingen van acties, activiteiten of publicaties, kennisitems (verwijzing naar een verschenen studie, een dossier dat door een werkgroep is samengesteld, enz.), beleidsitems van het Kenniscentrum (een nieuwe partner, een nieuw thema), projecten van de centrumsteden en VGC, linken naar interessante websites, informatie rond stedenbeleid in het buitenland, enz. Op 1 januari 2026 telde ons abonneebestand 4845 mailadressen.

ACTIES 2026

- We versturen maandelijks een modern vormgegeven, toegankelijk nieuwsbulletin.
- Met behulp van Brevo monitoren we hoe (goed) de nieuwsbrief gelezen wordt en op basis daarvan herzien we (de structuur van) ons nieuwsbulletin eventueel, zodat deze aansluit bij de interesses van onze abonnees.
- Via Brevo wordt een CRM-systeem aan ons nieuwsbulletin gekoppeld. Dit gebeurt in samenwerking met VVSG.

DOELSTELLING 3: **Ons bereik op LinkedIn vergroten**

Sinds augustus 2023 is het Kenniscentrum actief op LinkedIn en hierdoor verbreden we het bereik van onze communicatie. Elke week posten we één bericht op ons kanaal. We richten ons op LinkedIn niet alleen op het informeren van onze doelgroep, maar trachten met de keuze van het nieuws dat we er brengen ook de netwerkfunctie van LinkedIn te benutten en de centrumsteden zoveel mogelijk te betrekken bij onze berichten.

ACTIES 2026

- We brengen ons LinkedIn-kanaal meer onder de aandacht, bijvoorbeeld door ernaar te verwijzen in ons nieuwsbulletin en op onze website.
- We monitoren de statistieken en prestaties van onze berichten en op basis daarvan passen we onze berichtenmix eventueel aan.

Programma's

Stuurgroep OBMI

In 2024 stelden we binnen het Kenniscentrum en de steden de behoefte vast om een overkoepelende stuurgroep voor het ganse programma OBMI op te richten. In 2025 deden we verder onderzoek naar de concrete noden, de samenstelling van de stuurgroep en de agenda. De bedoeling van deze stuurgroep is om ook leidinggevend en het management van de steden meer te betrekken bij de strategie en de werking van de werkgroep OBMI, hen beter te informeren over de werkzaamheden van de diverse werkgroepen en kennis met hen te delen.

DOELSTELLING 1: Verkennen en eventueel oprichten van een stuurgroep OBMI

ACTIES 2026

- We brengen bijkomende noden in kaart.
- In functie hiervan richten we eventueel de overkoepelende stuurgroep OBMI op (samenkomst 2 keer per jaar).
- We zoeken synergie/afstemming met het overleg van de strategische coördinatoren van de centrumsteden. Dit is een periodiek overleg van de stedelijke teams Strategische coördinatie over specifieke onderwerpen. Het Kenniscentrum faciliteert deze meetings en ondersteunt wanneer dit binnen de mogelijkheden ligt.
- De stuurgroep geeft mee input voor een verdere invulling van een werkspoor OBMI in het meerjarenplan 2027-2031.

OBMi

De nood aan gebruiksvriendelijke datavisualisatie-tools laat zich zowel op het vlak van omgevingsdata als qua beleids- en managementinformatie voelen. De omgevingsanalyses gehanteerd in de beleidsvoorbereiding vragen 'leesbare' informatie over de context waarin beleid tot stand komt. De monitoring van lokale meerjarenplannen en de opvolging van concrete actieplannen en acties vergen geïntegreerde rapporteringssystemen waarin data uit diverse bronnen en databanken verbonden en geïntegreerd kunnen worden. Geavanceerde visualisatiesystemen verschaffen beleidsverantwoordelijken en leidinggevendenden daarbij inzicht in de recentste status en knelpunten, in vergelijkende gegevens en in de realisatievoortgang.

De OBMi-werkgroep is de plek waar alle vragen en behoeften op vlak van omgevingsinformatie gepost worden. De werkgroep neemt kwesties zelf op of verwijst ze naar meer gespecialiseerde werkgroepen waar nodig. De voorbije jaren werkte elk van de steden aan een eigen databank met omgevingsdata, maar het ontwikkeltraject werd gezamenlijk doorlopen. Daarbij droeg iedereen, afhankelijk van de reeds eerder in de stad opgebouwde deskundigheid, een steen(tje) bij. Het hele traject was voor de centrumsteden meteen ook een proces van capacity building.

DOELSTELLING 1: Verdere uitbouw van de Stad in Cijfers-websites

De werkgroep werkt verder aan de consolidatie en verdere uitbouw van de Stad in Cijfers-websites.

ACTIES 2026

- De werkgroep zal inzetten op:
 - het ontwikkelen van uitgebreide, gedetailleerde rapporten en steekkaarten met kerncijfers voor de thema's waarvoor die nog niet voorhanden zijn.
 - het verkennen van nieuwe databronnen en deze indien mogelijk integreren in 'Stad in Cijfers'.
 - het maken van afspraken over gezamenlijke data-aanvragen.
 - het versterken van de dialoog met externe dataleveranciers.
 - het dieper ingaan op aspecten gerelateerd aan het publiceren van data zoals privacy.
- Het Kenniscentrum organiseert op zeswekelijkse basis een nieuwe samenkomst van de werkgroep OBMi en neemt een faciliterende rol in deze bijeenkomsten. De deelnemers bepalen grotendeels zelf de agenda door nieuwe initiatieven aan te leveren of uitdagingen voor te leggen aan de werkgroep.
- Samen met de werkgroep evalueren we de werking in de meerjarige periode 2022-2026 en geven we invulling aan de werking van de werkgroep in de periode 2027-2031.

DOELSTELLING 2: Focus op klimaat

We stellen een duidelijke evolutierichting en een groeiende behoefte aan beleidsondersteunende informatie binnen het brede thema klimaat vast. Daarom willen we met de werkgroep OBMI specifiek focussen op omgevings-, beleids- en managementinformatie met betrekking tot dit thema.

ACTIES 2026

- In 2024 evalueerden we in de werkgroep OBMI het (open)data-aanbod van Fluvius en brachten we de behoeften van de centrumsteden met betrekking tot deze data in kaart. In 2025 richtten we een werkgroep Fluvius (open)data op, waarin we samen met experts uit de centrumsteden en het datateam van Fluvius op zoek gaan naar oplossingen. In 2026 zullen we samen met Fluvius verder inzetten op 3 specifieke behoeften van de steden:
 - Meer detail in de beschikbare verbruiksdata, met een hogere frequentie (maandelijks) en een grotere granulariteit (per bouwblok).
 - Het correct uitwisselen van (lage)verbruiksgegevens voor het opsporen van leegstand.
 - Een vereenvoudigd gebruikersbeheer bij de toegang tot de beveiligde gegevens beschikbaar voor lokale besturen.
- Een belangrijk inzicht uit de AS IS-analyse van de klimaatgovernance in de steden is het gebrek aan goede data, monitoring en rapportage. Daarom zetten we klimaatdata en -monitoring bovenaan de agenda van de werkgroep. Dit doen we in samenwerking met de stuurgroep Klimaattransitie (zie verder). Meer concreet plannen we o.a. (onder voorbehoud van eventuele wijzigingen) betere cijfers te bekomen met betrekking tot duurzaamheid van appartementen en zetten we in op impactmeting.

DOELSTELLING 3: Opleidingenreeks impactmeting organiseren

Op verzoek van de leden van de werkgroep kwam sinds 2024 ook het meten en evalueren van impact op de agenda van de werkgroep. Na een verkenning van het thema, een uitgebreide behoefteanalyse in 2024 en een opleidingenreeks in 2025 rond het meten van impact, zal 2026 in het teken staan van bijkomende coachingsessies.

ACTIE 2026

- Op basis van de behoeften van de deelnemers van de werkgroep organiseren we, als vervolg op de opleidingenreeks m.b.t. het meten van impact, maatgerichte coachingsessies in samenwerking met de externe partner, ACE Europe. Tijdens deze sessies is er ook ruimte voor kennisdeling, netwerking en inspiratiedeling rond de zelfgekozen thema's met steden met vergelijkbare uitdagingen.

DOELSTELLING 4: **Swing gebruikersdag organiseren**

Elke 2 jaar brengt het Kenniscentrum samen met ABF Research de Belgische gebruikers van de Swing software samen op een gebruikersdag. Tijdens die dag worden nieuwigheden voorgesteld, wordt het product gezamenlijk geëvalueerd en wisselen we inspirerende voorbeelden van de gebruikers uit.

ACTIES 2026

- Het Kenniscentrum organiseert samen met ABF Research een Swing gebruikersdag in het najaar van 2026 en gaat daarvoor op zoek naar een geschikte locatie, zorgt voor de catering en de communicatie naar de gebruikers.
- In een afzonderlijke werkgroep met deelnemers uit centrumsteden, provincies en ABF Research, geleid door het Kenniscentrum, werken we een uitgebreid, dagvullend programma uit voor de gebruikersdag.

DOELSTELLING 5: **Samenwerking in het kader van de Stadsmonitor**

De Gemeente-Stadsmonitor is een omgevingsscanner die de brede omgeving van elke Vlaamse gemeente en stad in beeld brengt. De monitor bevat meer dan 400 omgevingsindicatoren of -cijferreeksen, waarvan er ruim 100 worden verzameld door middel van een driejaarlijkse burgerbevraging bij 135.000 burgers. De resultaten van de survey in het voorjaar van 2026 worden gepubliceerd begin 2027. Door een nauwe samenwerking met het Agentschap Binnenlands Bestuur en een intensieve onderlinge samenwerking kunnen steden op het moment van de release alle gegevens uit de stadsmonitor ook publiceren via de eigen Stad in Cijfers-website.

ACTIES 2026

- In de werkgroep OBMI maken we afspraken over de taakverdeling bij de verwerking van de surveygegevens. Traditioneel zorgt Stad Antwerpen voor de statistische verwerking van de surveyresultaten en worden die vanuit een centrale omgeving via een zogenaamde 'Connector' doorgestuurd naar de Stad in Cijfers-omgevingen van de andere steden.
- Het Kenniscentrum voorziet in de licentie voor deze centrale omgeving.
- In de werkgroep OBMI en in de werkgroep GDPR maken we afspraken over de protocollen en verwerkingsovereenkomst die het veilig uitwisselen van de gegevens moeten garanderen.
- In een aparte task force worden taken verdeeld voor het up-to-date brengen van de thematische rapporten die de resultaten begeleiden.

Opvolging Realisatie BestuursAkkoord

ORBA staat voor Opvolging Realisatie BestuursAkkoord. Het is de naam van de werkgroep en tevens de naam van de tool, enkele jaren geleden op maat ontwikkeld door een softwareleverancier in samenwerking met het Kenniscentrum, waarmee 9 centrumsteden, Zorg Leuven en gemeente Willebroek aan de hand van indicatoren, acties, projecten, kwesties en releases, de voortgang van de verwezenlijkingen in het kader van het bestuursakkoord en het meerjarenplan monitoren. Binnen het programma ORBA is er een werkgroep opgericht, gefaciliteerd en ondersteund door het Kenniscentrum, waarbinnen de ORBA-gebruikers middelen delen, alsook tips, verbetermogelijkheden, inzet en kennis rond de tool en de werking ervan. Ook centrumsteden en de VGC die geen gebruik maken van de ORBA-software nemen actief deel aan deze werkgroep, aangezien ook andere tools en inhoudelijke topics rond beleids- en projectopvolging, indicatoren en meerjarenplanning aan bod komen. De voorbije jaren hebben we heel wat verwezenlijkt (zie voorbije jaarverslagen) en werkten we meer concreet rond de volgende topics: projectmanagement, indicatoren, opmaak meerjarenplanning, rapportering, verbeteringen binnen de softwaretoepassing, de koppeling aan de financiële software, enz.

In 2026 willen we deze werking van de voorbije jaren verderzetten en de steden die de huidige ORBA-tool de komende jaren blijven gebruiken, ondersteunen. De concrete agenda voor 2026 is in grote mate afhankelijk van de noden van de steden. Het Kenniscentrum is daarom steeds wendbaar. Tenzij eventuele gewijzigde behoeften van de steden, beogen we in 2026 het volgende:

DOELSTELLING 1: **Project Toolingmogelijkheden ORBA**

Omdat de meerderheid van de ORBA-leden op zoek is naar nieuwe, future proof toolingmogelijkheden voor project- en beleidsopvolging, startte het Kenniscentrum het project 'Toolingmogelijkheden ORBA' op. We brachten eerst mogelijke toekomstpistes in kaart en werkten voor dit traject een plan van aanpak uit om de steden te begeleiden richting het door hen gewenste toekomsttraject. De eerste stappen werden reeds in 2024 en 2025 gezet (m.n. vooronderzoek, behoefteanalyse bij de steden, budgetanalyse tool, scoping workshops met de steden). In 2026 zetten we dit project verder.

ACTIE 2026

- We zetten dit project verder in 2026. De stappen die we in 2026 voorzien zijn: bijkomend marktonderzoek, begeleiding overheidsopdrachtenprocedure, demo's, mee voeren van tools, enz. Dit stappenplan kan weliswaar nog wijzigen afhankelijk van nieuwe noden en wensen van de steden. Ook de timing van dit traject zal in grote mate afhangen van de gekozen overheidsopdrachtenprocedure en de bijhorende doorlooptijd.

DOELSTELLING 2: **Maturiteit beleids- en projectopvolging verder verhogen**

Het Kenniscentrum zet zich in om de goede werking en de continuïteit van de werkgroep te blijven garanderen en faciliteren, om op die manier ervoor te zorgen dat de kennis en kunde van de steden inzake project- en beleidsopvolging blijft toenemen.

ACTIES 2026

- We trekken en faciliteren de werkgroep ORBA die zeswekelijks samenkomt.
- We werken aan prioritaire topics die bepaald werden in samenwerking met de steden, zetten maximaal in op kennisdeling (tooling en inhoudelijk), netwerking, elkaar inspireren, samenwerking, enz. en zoeken naar kansen tot optimalisaties in best practices en alternatieve oplossingen.
- We organiseren minstens één opleiding of inhoudelijke workshop om een gekozen thema uit te diepen.

Datamaturiteit in de organisatie

Het Kenniscentrum onderzocht vanaf het najaar van 2021 tot de zomer van 2022 samen met de centrumsteden en de VGC de haalbaarheid van een gezamenlijk datawarehouse-traject, afgestemd op ieders draagkracht. In 2021 brachten we in kaart wat al gedaan wordt in de centrumsteden en wat de verdere plannen zijn met betrekking tot datawarehousing. Deze input leidde tot een sneuvelnota met vaststellingen en discussiesporen die werden voorgelegd aan een taskforce die als opdracht had duidelijkheid te scheppen over de haalbaarheid en de eventuele invulling van een spoor Datawarehouse in het programma 2022-2026. Al snel werd duidelijk dat heel wat aangehaalde kwesties in de sneuvelnota niet strikt beperkt blijven tot het thema datawarehouse. Steden worden allemaal geconfronteerd met een veelheid aan uitdagingen rond data en datahuishouding in de organisatie. Daarom werd voorgesteld een apart werkspoor ‘Datamaturiteit van de stedelijk organisatie’ op te starten. In het najaar van 2022 gaf de Taskforce verder vorm aan de invulling van dit werkspoor. In september 2023 ging de werkgroep Datamaturiteit aan de slag. Bij de start werd een beperkt aantal vergaderingen besteed aan het uitwerken van een gezamenlijk begrippenkader. Belangrijke houvast daarbij is het theoretisch kader dat werd gecreëerd door ‘The DAMA Dictionary of Data Management’. Een eerste versie van het kader werd in 2024 opgeleverd. In 2025 brachten we via een externe opdracht de behoeften van de steden/VGC met betrekking tot een opleiding datageletterdheid in kaart. Ook dat jaar startten we, in samenwerking met Stad Antwerpen, een nieuwe opleidingsreeks rond het in kaart brengen van informatiebehoeften. Het ging om een uitbreiding en actualisering van de opleidingsreeks die het Kenniscentrum eerder, in 2019, al aanbood.

DOELSTELLING 1: **Datageletterdheid bij de deelnemende partners verhogen**

De basis voor het verhogen van de datamaturiteit binnen de organisatie is een goede datageletterdheid, bij alle medewerkers op een aangepast niveau. We willen de datageletterdheid verhogen door te faciliteren in het opzetten van aangepaste opleidingen, op maat van elke stad/VGC.

ACTIES 2026

- In het begin van 2026 evalueren we in de werkgroep Datamaturiteit samen de resultaten van het eindrapport ‘Behoeftanalyse voor een opleidingsreeks Datageletterdheid’.
- Op basis van deze behoeften maken we vervolgspraken die elke stad moeten toelaten een geschikt opleidingstraject op te zetten/in te kopen. Afhankelijk van de wensen van de deelnemers zal het Kenniscentrum faciliteren in het uitwerken van een standaardbestek of het opzetten van een raamcontract.
- Na de opleidingsreeks in 2025 over informatiebehoeften volgen in 2026 een aantal praktijksessies.

DOELSTELLING 2: **Datawarehouse in de praktijk**

Tijdens de herijking van het programma Digitale Transitie noteerden we de concrete vraag hoe steden een datawarehouse kunnen opzetten. Ook wordt het thema frequent aangehaald tijdens onze werking rond datagedreven beleid (OBMi). Vele steden zien het datawarehouse nog steeds als een onmisbaar onderdeel voor de ontwikkeling van een effectief datagedreven beleid en een grote stap richting meer datamaturiteit in de organisatie.

In het opzetten van een datawarehouse zijn technische aspecten zeker belangrijk, maar evenzeer spelen strategische keuzes, schaalvoordelen en organisatorische maturiteit een rol.

ACTIES 2026

- Het Kenniscentrum organiseert een reeks workshops waarin wordt ingegaan op diverse aspecten van het opzetten van een datawarehouse.
- Op basis van de inzichten uit deze workshopreeks maken we werk van een handreiking of blauwdruk.

Duurzame EffectiviteitsMeter Maatschappelijke Dienstverlening (DEMaD)

De doelstelling van het DEMaD-traject is het bevorderen van de monitoring van de maatschappelijke dienstverlening binnen de sociale diensten van de centrumsteden, met een focus op betere monitoring van leefloon en jeugdzorgverlaters, via intensieve samenwerking tussen de steden. Hiermee beogen we:

- Betere **inzichten** te bekomen op eigen stedelijk niveau, om zo te kunnen leren of iets werkt, sneller te kunnen bijsturen, datagedreven beslissingen te kunnen nemen, beter te kunnen evalueren, beter te kunnen verantwoorden, betere prognoses te kunnen maken, enz.
- Gemakkelijker de bekomen data te kunnen **benchmarken** ten opzichte van de andere centrumsteden, om op die manier te kunnen leren van elkaar, inspiratie uit te wisselen rond mogelijke aanpakken, enz.

Na een intensief voortraject de voorbije jaren en de oprichting van een stuurgroep DEMaD, plannen we in 2026 het volgende:

DOELSTELLING 1: **Uitrol van het DEMaD-project**

Door middel van samenwerking via de inhoudelijke DEMaD-stuurgroep, bestaande uit alle OCMW's van de centrumsteden, het Kenniscentrum en een vertegenwoordiger van de VVSG, willen we de monitoring van (1) leefloon (duurtijd, duurzame uitstroom naar effectief werk, herinstroom) en (2) take-up van jeugdzorgverlaters beter monitoren. Bedoeling is om zo te komen tot een grondig (minstens) jaarlijks dashboard/rapport. Meer concreet plannen we volgende acties:

ACTIES 2026

- AS IS-analyse: deze bestaat uit een high level voorstudie door de dataspecialisten van de steden om de reeds bestaande data, issues, databronnen en instrumenten verder in kaart te brengen. Nadien plannen we bijkomende analyses door een extern aan te stellen onderzoeker/expert om de eventuele bijkomende gaps verder aan te vullen en de haalbaarheid en inhoud van het toekomstig rapport te onderzoeken.
- TO BE: We vragen dezelfde onderzoeker/expert om aanbevelingen en oplossingen aan te reiken.
- Implementatie: Deze fase zal pas ten vroegste vanaf eind 2026/begin 2027 starten. In eerste instantie zal deze bestaan uit het opmaken van een (jaarlijks) benchmarkrapport/dashboard, waarin al deze data rond leefloon en jeugdzorgverlaters eenvoudig zijn te monitoren. Hiervoor zullen we bovendien de nodige data uitwisselen met POD MI en andere relevante partners en overheden, en de nodige afspraken daaromtrent vastleggen om zo te zorgen voor een duurzame inbedding. In tweede instantie kan, indien nodig, een permanent dashboard verder gebouwd worden (bv. op data van de POD MI, of in beheer van de centrumsteden, of door middel van samenwerking met andere overheden of partners, enz.). Hiervoor zal eventueel een aparte, bijkomende opdracht gesloten worden.

KBO/risicomanagement

KBO staat voor Kwaliteit, Beleid en Organisatiebeheersing. Sinds enkele jaren zette het Kenniscentrum i.s.m. een externe partner, TNU Connect, een KBO-werking op voor KBO-medewerkers (i.e. medewerkers organisatie/risicobeheersing, overkoepelende kwaliteits- en strategisch medewerkers) van de centrumsteden. Zo organiseerden we voor hen KBO-netwerkdagen en bijkomende opleidingen/sessies . Ook in 2026 zetten we deze werking verder.

DOELSTELLING 1: Maturiteit rond proces-, risico- en organisatiebeheersing verder verhogen

In 2026 willen we het KBO-traject verder vormgeven om zo de maturiteit, kennis en samenwerking rond risico- en organisatiebeheersing (in de ruime zin) bij de centrumsteden te bevorderen.

ACTIES 2026

- We organiseren i.s.m. TNU Connect 2 KBO-netwerkdagen voor de centrumsteden, waarvan het onderwerp bepaald wordt op basis van de noden van de steden. De eerste netwerkdag zal plaatsvinden in februari en zal handelen over interne audit en continue verbetering. De tweede dag zal gepland worden in het najaar. Dit thema wordt later vastgelegd op basis van een bevraging bij de steden.

Interstedelijke Reflectiegroep Europa

De subsidiologen van de centrumsteden en VGC wensen kennis en ervaringen uit te wisselen over de organisatie van de subsidiewerking, opvolging van subsidiedossiers, tooling voor financiële en personele dossieropvolging, én toekomstgericht samen input te leveren voor subsidieprogramma's, het EU-Missionprogramma, enz. Op dit overleg worden ook Vlaamse partners zoals Agentschap Binnenlands Bestuur/Team Stedenbeleid, DKBUZA en VLEVA uitgenodigd.

DOELSTELLING 1: **Maturiteit rond subsidiewerking verder verhogen**

ACTIES 2026

- Het Kenniscentrum en de VVSG organiseren een drietal overlegmomenten per jaar en nemen een faciliterende rol in deze bijeenkomsten op.
- De deelnemers bepalen grotendeels zelf de agenda door nieuwe initiatieven aan te brengen of uitdagingen voor te leggen aan de Reflectiegroep.
- De groep hanteert een vast agendaformat:
 - Centrumsteden en VGC informeren elkaar over de eigen werking.
 - Kennisuitwisseling over een inhoudelijk thema zonder specifieke urgentie dat uitgediept wordt en waarover in de toekomst afspraken kunnen gemaakt worden.
 - We houden ruggenspraak over een urgent thema waarbij terugkoppeling naar andere overheidsniveaus als belangrijk wordt ervaren.

DOELSTELLING 2: Belang van steden aantonen in het realiseren van Europese, federale en Vlaamse ambities en hiervoor financiële ondersteuning wensen te ontvangen

ACTIES 2026

- We volgen de besluitvorming rond het Meerjarig Financieel Kader (MFK) 2028-2034 van de Europese Unie van nabij op.
- We volgen voor domeinen zoals bijvoorbeeld klimaat, energie en milieu, wonen, mobiliteit, lokale economie, digitalisering, innovatie en activering de verordeningen op die bepalend zijn voor de toekomstige subsidiestromen met een belang voor de steden.
- We organiseren de samenkomsten en afstemming van de Task Force EU-MFK, samengesteld uit burgemeesters van het Vlaamse, Brusselse en Waalse Gewest, met het oog op belangenverdediging van de steden op de diverse overheidsniveaus, in het bijzonder bij de voorbereiding van de nationale en regionale partnerschapsplannen die vanaf 2028 in voege zullen treden.

Speerpuntenprogramma

Voor de Smart City-werking van het Kenniscentrum werd gekozen voor de ontwikkeling van een speerpuntenprogramma naar het Nederlandse City Deal-model. Een goed gekozen speerpuntenprogramma moet daarbij aan een aantal duidelijke criteria voldoen.

Het thema moet:

- een maatschappelijke uitdaging aanpakken die de levenskwaliteit van burgers verhoogt.
- zorgen voor een stedelijke omgeving die duurzaam en veerkrachtig in de toekomst staat.
- aandacht hebben voor inclusie.
- toekomstgericht zijn en gericht op innovatie. Hierbij worden standaarden gecreëerd of ontwikkeld voor innovatieve producten en diensten.
- een multi-stakeholderaanpak kennen met de 4 pijlers van de samenleving: de overheden, bedrijven, kennisinstellingen en al dan niet georganiseerde burgers. Er wordt gewerkt aan een volwaardige Quadruple Helix-aanpak.
- voldoende regionale uitstraling bevatten en ook de regio betrekken bij de uitvoering.
- verschillende bestuurslagen betrekken.
- de toepassing van data en geïntegreerde technologieën als een essentieel onderdeel integreren.

Daarbij zullen 3 essentiële concepten mee het succes bepalen: Innovatie, Quadruple Helix en Datamanagement. Aan de hand van een uitgebreide vragenlijst gingen we op zoek naar een gezamenlijk gedragen thema. In het najaar van 2019 werd gekozen te focussen op het thema ‘rechten’ en de onderdelen automatische rechtentoekenning en rechtenverkenning verder te verkennen. In 2021 startten we met de verkenning van 4 nieuwe thema’s om binnen het speerpuntenprogramma op te nemen: e-inclusie, mobiliteit, water en duurzame lokale energieproductie. Na een aantal snuffelrondes werd scherp gesteld op de volgende uitdagingen:

- E-inclusie in de digitalisering van gemeentelijke processen
- Water- en mobiliteitsdata
- Nature-based solutions voor droogte en wateroverlast
- E-mobiliteit
- (Business-)modellen voor de productie van duurzame lokale energie en de bijhorende uitdagingen zoals energie opslaan, delen, uitwisselen, samenwerken in lokale energiegemeenschappen/energiecoöperaties

Meerdere speerpunthema's kenden in 2025 hun definitief beslag, andere zullen nog in 2026 landen en worden als gevolg van hun impact in een geëvolueerde vorm verdergezet in de programma's Digitale Transitie of Klimaattransitie.

- De City Deal 'E-inclusion by Design' krijgt een vervolg in het lerend netwerk mensgericht ontwerpen.
- De City Deal Rechtenverkenner krijgt een vervolg in een samenwerking rond productencatalogi.
- InnoFiNS en Duurzame lokale energieproductie krijgen een vervolg in het werkspoor Financieringopgave van de klimaattransitie.

Bijgevolg zal ook de stuurgroep Speerpuntenprogramma ophouden te bestaan en zich verpoppen tot een stuurgroep Digitale Transitie (zie verder). 2026 wordt daarbij een overgangsjaar:

- De stuurgroep Speerpuntenprogramma volgt de laatste werkzaamheden in elk van de hieronder beschreven speerpunten en City Deals verder op en komt driemaal per jaar samen.
- We onderzoeken hoe de stuurgroep deels de rol die werd vervuld door het programma Smart Flanders van de Vlaamse overheid voor de centrumsteden kan overnemen.
- We blijven via de stuurgroep andere interbestuurlijke initiatieven rond Smart City en digitalisering verder opvolgen. We rapporteren en verzamelen via de stuurgroep feedback voor/over:
 - De werkgroep Interbestuurlijk samenwerken
 - De werkgroep Mensgericht ontwerpen
 - De stuurgroep Gemeentehuis van de Toekomst

Speerpunt Automatische rechtentoekenning

Na een aantal snuffelrondes werd in het voorjaar van 2021 door de werkgroep Automatische rechtentoekenning besloten te focussen op de optimalisatie van de toekenning van het leefloon. Daarbij werd vanaf 2022 vooral gefocust op 2 deelaspecten: (1) de inzetbaarheid van het automatische advies bij het toekennen van het leefloon, ter ondersteuning van dossierbehandelaars, en (2) het werken met cliëntenprofielen voor het versneld toekennen van leefloon. Centraal daarbij staat het idee dat een algoritme op basis van de beschikbare data in de Kruispuntbank Sociale Zekerheid onmiddellijk een advies kan geven over het toekennen van een leefloon.

DOELSTELLING 1: Automatisering papieren algoritme automatisch advies over toekenning leefloon

In 2024 lanceerde het Agentschap Binnenlands Bestuur samen met de werkgroep een nieuw haalbaarheidsonderzoek rond de juridische en technische haalbaarheid van dit concept. Op basis van de resultaten van dit onderzoek zal een vervolgtraject vormgegeven worden.

ACTIE 2026

- We organiseren op zeswekelijkse basis een vergadering van de werkgroep Automatische Rechtentoekenning en samen met de werkgroepleden evalueren we de resultaten van eerder genoemd haalbaarheidsonderzoek. Op basis van de resultaten:
 - Zal het Kenniscentrum verder faciliteren bij de technische ontwikkeling van het algoritme.
 - Zal het Kenniscentrum verder op zoek gaan naar oplossingen voor mogelijke obstructies.

DOELSTELLING 2: Draagvlak voor automatisch advies leefloon verhogen

Belangrijke factor voor de integratie van een automatisch advies met betrekking tot de toekenning van leefloon is de adaptatie ervan door medewerkers. In het najaar van 2025 organiseerde de KU Leuven een onderzoek naar adaptatie door maatschappelijk werkers van toepassingen automatische toekenning leefloon (vignettestudie).

ACTIES 2026

- We faciliteren in het breder verspreiden van de resultaten van het onderzoek.
- We gaan actief aan de slag met de resultaten om zo het draagvlak voor een automatisch advies leefloon te verhogen.

DOELSTELLING 3: **Buitenlandse inspiratie opdoen**

Het automatisch toekennen van sociale rechten of het afleveren van een automatisch advies is geen uniek Vlaams concept. We gaan daarom op zoek naar inspirerende voorbeelden in het buitenland.

ACTIES 2026

- Eventueel in overleg met KU Leuven, gaan we actief op zoek naar voorbeelden uit het buitenland die de waarde, toepasbaarheid en betrouwbaarheid van een automatisch advies leefloon kunnen onderbouwen.

City Deal Rechtenverkenner 2.0

In de werkgroep Rechtenverkenner werd besloten samen te werken aan een nieuwe versie van Rechtenverkenner, als unieke en kwalitatieve bron met actuele informatie over sociale rechten. De primaire doelgroep bestaat uit intermediairs en hulpverleners. Samen met de steden onderzocht het Kenniscentrum vanaf 2022 welke informatie over rechten minimaal beschikbaar moet zijn in een rechtenverkenner en hoe de opvulling en het bijhouden van een nieuwe rechtenverkenner kan worden georganiseerd. De grootste uitdaging daarbij is de grote diversiteit aan lokale rechten waarbij in elke gemeente andere voorwaarden gelden. Eind 2022 werden de gereserveerde relancemiddelen voor het project aan het Departement Zorg effectief toegewezen. Dankzij die goedkeuring werd in 2023 en 2024 de City Deal Rechtenverkenner 2.0 verder uitgewerkt. Mijlpaal in de werking werd de lancering van een eerste versie van de nieuwe rechtenverkenner op 10 september 2024.

DOELSTELLING 1: Communicatie en kennisdeling rond Rechtenverkenner 2.0

Via de werkgroep Rechtenverkenner en via de communicatiekanalen van het Kenniscentrum zullen we ook in 2026 verder inzetten op communicatie en kennisdeling rond de nieuwe rechtenverkenner.

ACTIES 2026

- In de werkgroep Rechtenverkenner geven Departement Zorg, Agentschap Binnenlands Bestuur en Digitaal Vlaanderen telkens een actuele stand van zaken m.b.t. het gebruik van de tool, het opleidings- en communicatie-aanbod van het Departement Zorg en verdere technologische ontwikkelingen aan de Rechtenverkenner.
- Wanneer nodig zetten we de communicatiekanalen van het Kenniscentrum in om te informeren over recente evoluties m.b.t. Rechtenverkenner 2.0 en latere versies.

Speerpunt E-mobiliteit

Nadat eerder werd afgesproken het speerpunt E-mobiliteit in afwachting van een Vlaams brede aanbesteding voor de uitrol van (semi-)publieke laadinfrastructuur tijdelijk on hold te zetten, werd besloten de werking in het najaar van 2022 opnieuw op te starten. Op basis van de input uit een aantal snuffelrondes eind 2022 werd besloten verder samen te werken rond de voorbereiding van een nieuw bestek voor de concessieovereenkomst (semi-)Publiek laden. In 2023 werden, samen met relevante stakeholders, de uitdagingen met betrekking tot de beschikbaarheid van data, een potentieel verdienmodel voor steden, energiedelen en het omgaan met innovatieve laadoplossingen in kaart gebracht. Deze werden in 2024 geconsolideerd en formeel overgemaakt aan het Agentschap Mobiliteit en Openbare Werken dat een nieuwe aanbesteding voorbereidt. Een aantal steden zal zelf instaan voor de uitrol van de laadinfrastructuur.

De werkgroep E-mobiliteit zal in de toekomst eerder ad hoc samenkomen, als centrumsteden zelf een behoefte signaleren.

Stadsgenoten

Midden 2024 zetten we de zoektocht verder naar middelen en manieren om de inzichten en materialen (rapporten, lezingen, presentaties, interviews, praktijken, enz.) die voortgekomen zijn uit Stadsgenoten breder te ontsluiten en werd het schrijfproces van een publicatie aangevat. Eind 2025 waren het manuscript en de conceptvormgeving klaar en startte de zoektocht naar een uitgeverij. Die bracht ons bij Academia Press, wetenschappelijke uitgeverij van Uitgeverij Lannoo Groep BV.

We kregen meermaals de vraag: waarom is deze publicatie nu nog nodig? Waar veel publicaties en onderzoeken focussen op de samenleving of integratie van burgers, zoomt de publicatie Stadsgenoten in op de organisatie zelf. Het stelt de vraag: hoe kan een stadsorganisatie een samenleving in verandering goed dienen? Dit boek maakt de binnenkant zichtbaar, confronteert met blinde vlekken en biedt concrete hefboomen om die binnenkant structureel te veranderen.

Naast het realiseren van het boek nemen we deel aan congressen en andere samenkomsten, en schrijven we voorstellen tot het bekomen van financiering zodat het traject Stadsgenoten kan verdergezet worden en als onderwerp kan blijven 'leven'. We bekijken of we partnerschappen kunnen opzetten om structureel aan de slag te gaan met de verschillende oplossingsrichtingen die beschreven zijn in het boek.

DOELSTELLING 1: **Uitgeven van het manuscript Stadsgenoten**

ACTIES 2026

- De doorlooptijd bij de uitgeverij voor de vormgeving en het drukwerk van de publicatie omvat drie à vier maanden. We interageren met de uitgeverij op elk moment van dit proces.
- We organiseren een boekvoorstelling samen met de uitgeverij in september.
- We bereiden een standaardlezing voor die de auteur zal geven op vraag van de stedelijke organisaties in de centrumsteden.
- De auteur zal lezingen geven.

DOELSTELLING 2: **Onderzoeken van partnerschappen en/of subsidielijnen om structureel aan de slag te gaan met verschillende oplossingsrichtingen**

Mits er extra financiering gevonden wordt, kunnen we het urgente thema en het programma Stadsgenoten aan boord houden, kunnen we het onderwerp op de agenda blijven zetten, de vinger aan de pols houden bij de steden, onze expertise en stad-overschrijdende inzichten delen en nieuwe kennisproducten opvolgen en verspreiden.

ACTIES 2026

- Onderzoeken van partnerschappen en/of subsidielijnen en schrijven van projectvoorstellen.
- Mits extra financiering kunnen we schrijven aan een valorisatietraject van Stadsgenoten samen met partners. Zo wensen we een doorbraak te bekomen om de inzichten en vaststellingen van het programma binnen één of meerdere stadsorganisaties in uitvoering te brengen en om deze te bergen in bestaande opleidingscurricula en/of masterclassprogramma's.
- Mits extra financiering volgen we stedelijke (super)diversiteit op, houden dit warm en zullen hier een ambassadeur voor zijn, onder meer door communicatie over (onderdelen van) de publicatie, de opgebouwde expertise en nieuwe kennisproducten via de kanalen van het Kenniscentrum.
- Mits extra financiering geven we lezingen.

DOELSTELLING 3: **Onderzoeken van scenario's voor uitgave en distributie van een Engelstalige publicatie**

Veel vaststellingen uit de publicatie gelden voor het brede spectrum van lokale besturen en ook voor andere bestuurslagen in binnen- en buitenland. Thema's als 'niet-geïntegreerd werken' en 'het beperken van diversiteit tot projectniveau' overstijgen immers de stadsorganisaties. Door de insteek van het programma en de benadering vanuit een bestuurlijke omgeving in casu de stadsorganisatie, hebben de resultaten een unieke positie en is het ook de moeite waard om deze breed kenbaar te maken, zelfs op internationale fora.

ACTIES 2026

- We onderzoeken scenario's om de gedrukte en digitale uitgave te vertalen naar het Engels en doelgericht te promoten.
- We realiseren de Engelstalige publicatie mits er extra financiering gevonden wordt.

Stuurgroep Klimaattransitie

Steden spelen een steeds belangrijkere rol bij het tegengaan van de negatieve impact van klimaatverandering. Daarom wensten de centrumsteden sinds 2024 in te zetten op klimaatgovernance. Stedelijke klimaatgovernance omvat het geheel aan maatregelen om:

- in samenwerking met diverse actoren klimaatdoelstellingen te formuleren en deze te monitoren.
- invloed en autoriteit uit te oefenen op relevante stakeholders.
- de stedelijke klimaatplanning en implementatieprocessen te managen om op die manier de klimaatrisico's te beheersen.

De doelstelling van het klimaatgovernance-traject is tweeledig: (1) het in kaart brengen van de maturiteit (AS IS), alsook de belangrijkste aanbevelingen naar de toekomst toe (TO BE), en (2) de steden ondersteunen met het aan de slag gaan met al deze aanbevelingen.

In 2024 maakte het Kenniscentrum daarom vooreerst een analyse van de status, maturiteit en aanbevelingen van de steden op het gebied van klimaatgovernance. In 2025 prioriteerden en concretiseerden we samen met de stedelijke klimaatcoördinatoren deze aanbevelingen in 7 concrete werkpakketten. We bundelden vervolgens alle AS IS-resultaten, goede praktijken en aanbevelingen in een klimaatgovernance-rapport.

Vanaf 2025 richtten we hiertoe de stuurgroep Klimaattransitie op. Met deze groep, onder leiding van het Kenniscentrum, voeren we sinds eind 2025 stap voor stap deze aanbevelingen uit en starten we voor elke van de 7 werkpakketten een werkgroep op.

DOELSTELLING 1: **Voortgangsbewaking en validatie van de implementatie van de aanbevelingen en acties per werkpakket uit het rapport Klimaatgovernance in de centrumsteden**

De stuurgroep Klimaattransitie valideert per werkpakket de voorstellen van actieplannen van de werkgroepen, waakt over de voortgang van de werkzaamheden van elke werkgroep en ondersteunt de werkgroepen waar nodig.

ACTIES 2026

- De stuurgroep komt 4 keer per jaar samen om de voorstellen en actieplannen van de diverse werkgroepen per werkpakket te valideren.
- De stuurgroep geeft inhoudelijke input en doet voorstellen aan de werkgroepen.
- De stuurgroep staat in voor de voortgangscontrole en ondersteuning van de uitvoering van elk werkpakket.

DOELSTELLING 2: **Herhaling AS IS analyse klimaatgovernance na inwerkingtreding meerjarenplannen**

De eerste AS-IS-analyse/maturiteitsinschatting van de klimaatgovernance van de centrumsteden vond eind 2024 plaats (nulmeting). Op vraag van het dagelijks bestuur zal het Kenniscentrum deze AS-IS-analyse eind 2026 herhalen bij de opstart van de nieuwe meerjarenplannen.

ACTIE 2026

- Uitvoering nieuwe AS-IS/maturiteitsinschatting van de klimaatgovernance van de centrumsteden (ten vroegste eind 2026).

DOELSTELLING 3: **Kennisdeling en -opbouw en gezamenlijke acties**

De stuurgroep Klimaattransitie staat tot slot overkoepelend in voor netwerking, kennis-/informatiedeling en -opbouw, en het nemen van gezamenlijke acties waar nodig op het vlak van stedelijk klimaatbeleid.

ACTIES 2026

- Vaste topics waarrond we kennis delen en desgevallend actie rond ondernemen via de stuurgroepvergaderingen, zijn o.a.: voortgang CAPACITIES 2.0, opzet structureel Vlaams Dialoogplatform Klimaat, interbestuurlijke acties, opvolging klimaataudit Audit Vlaanderen, Meerjarig Financieel Kader EU, enz.
- We doen ook aan informatie-uitwisseling rond de nieuwe klimaatplannen van de steden (wat zijn de issues? waar is iedereen mee bezig? lessons learned? enz.)

Werkpakket Just Transition

Dit werkpakket wordt nauw opgevolgd door de stuurgroep Klimaattransitie. Binnen de stuurgroep maakten we een rapport 'Klimaatgovernance bij de centrumsteden' op in 2025, bestaande uit de AS IS bij de steden en aanbevelingen naar de toekomst toe die verder vertaald zijn in 7 concrete werkpakketten (zie hoger). Bedoeling is om zo via samenwerking de maturiteit van elk thema binnen elk werkpakket bij alle centrumsteden gezamenlijk te verhogen. In 2026 werken we aan de eerste 3 werkpakketten, waaronder 'Just Transition'. De andere 4 werkpakketten zijn later voorzien.

DOELSTELLING 1: Implementatie werkpakket Just Transition en kennisdeling en -opbouw

Binnen dit werkpakket focussen we op de 'rechtvaardige klimaattransitie' binnen elke stad (m.n. de link tussen klimaat, kwetsbare groepen, wonen, energie en mobiliteit). Kwetsbare inwoners met lage inkomens kennen de laagste ecologische voetafdruk, maar ondervinden als eerste de gevolgen van klimaatverandering (bijvoorbeeld hittestress in de zomer). Onder andere deze onrechtvaardigheid ondermijnt het draagvlak voor de omslag naar fossielvrije energie. Een inhoudelijke werkgroep werd opgericht, bestaande uit enkele steden van de stuurgroep Klimaattransitie. Deze werkgroep staat in voor de voorbereiding en uitvoering van dit werkpakket (waar nodig ook in samenwerking met eventuele andere stakeholders). De stuurgroep Klimaattransitie waakt over de werkzaamheden en ondersteunt hen waar nodig (zie hoger).

ACTIES 2026

- Kennisdeling en -opbouw (o.a. via het delen van goede praktijken en geleerde lessen, inspiratiessessies, cases) tijdens de stuurgroepen klimaattransitie.
- Overzicht maken van relevante stakeholders en betere afstemming met stakeholders waarbij de samenwerking nog suboptimaal is.
- Opstart uitvoering projectvoorstel Smart Flanders (deelnota 'appartementen').

Financieringsopgave van de klimaattransitie in regie van steden

Bovenop de vele uitdagingen waarmee steden te maken krijgen, is er nu de noodzaak om de ruimtelijke en socio-economische systemen voortaan ook te laten functioneren in een klimaatneutrale en klimaatbestendige versie. Het leidt geen twijfel dat we bij het uitwerken hiervan stevig moeten rammelen aan de bestaande systemen. Dat de urgentie van het klimaatprobleem deels onzichtbaar is, helpt de zaak niet vooruit. We stellen vast dat er een grote kloof is tussen de vaak ambitieuze visies inzake klimaat- en energietransitie en de operationele doelstellingen en acties op dit terrein. Daarom zal er bij de implementatie van beleid door andere overheden meer dan ooit moeten gedacht worden in termen van operationalisering op het lokale niveau. Dit derde werkspoor binnen het programma Klimaattransitie focust op de financieringsopgave en de opdrachten, en tegelijk op de kansen die er op het lokale niveau liggen. Bedoeling is om via samenwerking de maturiteit en kunde bij alle centrumsteden te verhogen.

DOELSTELLING 1: Implementatie werkpakket Kader basisfinanciering klimaatbeleid

Binnen dit werkpakket, tevens onderdeel van het rapport 'Klimaatgovernance bij de centrumsteden' (zie eerder), focussen we op het kader basisfinanciering voor klimaatbeleid. De steden hebben het namelijk steeds moeilijker om hun klimaatbeleid degelijk te kunnen uitvoeren omwille van het wegvallen van financiële middelen en gebrekkige expertise op vlak van klimaatfinanciering. Via de hiertoe opgerichte werkgroep bereiden we dit werkpakket voor en staan we in voor de uitvoering ervan. De stuurgroep Klimaattransitie waakt over de werkzaamheden en ondersteunt deze waar nodig (zie eerder).

ACTIES 2026

- We zetten tijdens de stuurgroepen in op kennis-/inspiratiedeling (o.a. via het delen van goede praktijken, nieuwe inzichten, innovatieve financiële oplossingen, enz.) zodat elke stad op zich beter en innovatiever hiermee kan omgaan.
- We brengen nuttige stakeholders in kaart.
- We maken een inventaris van financieringsmogelijkheden.

DOELSTELLING 2: Kennis en kunde opbouwen rond innovatieve financiering

Binnen deze doelstelling wensen we te bouwen op acties en realisaties van de vorige jaren. Zo zal het onderzoeksconsortium InnoFiNS van academici van Universiteit Antwerpen en Universiteit Hasselt begin 2026 haar beleidsrapport neerleggen met tal van aanbevelingen. Indien de behoefte bestaat om op één of meerdere van de aanbevelingen door te werken, zullen we initiatief nemen, eventueel in samenwerking met de leden van het lerend netwerk InnoFiNS, dat actief was van 2023 tot 2025 (zie vorige jaarverslagen) en was samengesteld uit (stedelijke) experts in ruimtelijke planning, waterbeheer en financieel beheer.

Enkele steden hebben al initiatieven genomen om een sterke match te maken tussen financiering en realisatie van duurzame plannen en projecten, met andere woorden het aantrekken van ‘sustainable financing’ voor ‘sustainable investing’. Het Kenniscentrum pikt deze zaken op en zet andere werkgroepen aan om dit nieuwe thema op de agenda te plaatsen.

Binnen het EU-platform CapaCITIES 2.0, waarvan het Kenniscentrum deel uitmaakt (zie verder), wordt met regelmaat kennis en inspiratie gedeeld over dit thema.

ACTIES 2026

- Wanneer gewenst gaan we aan de slag met één of meerdere aanbevelingen uit het uit het rapport met de beleidsaanbevelingen van InnoFiNS.
- We zetten volgende stappen om de ervaringen rond duurzame financiering voor duurzame investeringen onder de centrumsteden te delen, in de eerste plaats binnen de werkgroep Financiën van de centrumsteden.
- We delen informatie van Werkpakket 3 van CapaCITIES 2.0. In dit werkpakket delen EU- mission steden informatie over experimenten en praktijken die de financieringsopgave van steden potentieel meer haalbaar maken.
- We maken gebruik van de mogelijkheden van Smart Cities Marketplace. In 2025 organiseerden we een informatiemoment over SCM onder leiding van VITO. SCM is een initiatief van de Europese Commissie dat steden en gemeenten kosteloos verder helpt met projecten rond energie, mobiliteit en ICT. In het aanbod zit o.a. gratis technische assistentie en één-op-één consultancy. Het Kenniscentrum reikt de steden een opportuniteit aan om projectideeën te bespreken en samen te brengen in één aanvraag voor assistentie.

DOELSTELLING 3: **Uitwisseling plan van aanpak klimaatuitdaging publiek patrimonium**

De Europese Green Deal (2019) en de Europese Klimaatwet (2021) bepalen dat alle gebouwen, dus ook de stadsgebouwen, klimaatneutraal moeten zijn tegen 2050. Het publiek patrimonium vertegenwoordigt een belangrijke hefboom voor de klimaat- en energietransitie. De Vlaamse en Europese klimaatdoelstellingen vertalen zich in steeds strengere verplichtingen rond renovatie, energiestaat, EPC-trajecten en CO₂-reductie. Wetgeving die in de pijplijn zit zal lokale overheden stelselmatig verplichten tot meer aanpassingen aan de eigen gebouwen. Omdat de uitdaging voor steden zowel budgettair als operationeel groot is, besliste het dagelijks bestuur in 2024 om in de schoot van het Kenniscentrum een nieuwe werkgroep op te richten voor directies Patrimonium van steden en VGC. Zij drukten de wens uit om vooral intervisie te organiseren op de thema's vastgoedvisie, -strategie en -plan en op specifieke regelgeving.

ACTIES 2026

- We organiseren een drietal sessies van de werkgroep met een agenda die door de steden wordt bepaald, om elkaar te inspireren over vastgoedvisie, -strategie, en -plan en over toepassing van regelgeving.
- Samen met de steden nemen we initiatief om één actor aan te duiden of rolverdeling af te spreken, zodat lokale besturen permanent het overzicht hebben, updates ontvangen over regelgeving die van toepassing is en er een helpdeskfunctie wordt uitgewerkt binnen een nieuwe tool, een zogenaamde 'wetchecker'.
- We initiëren overleg tussen centrumsteden en de Vlaamse overheid om een actieplan op te stellen voor de realisatie van een duurzaam publiek patrimonium, dat steden in staat stelt om een realistisch en tegelijk ambitieus uitvoeringsplan overeenkomstig de EU-richtlijnen uit te werken. Binnen dit actieplan moeten steden alternatieve financieringsmogelijkheden aangereikt krijgen, alsook technische expertise en beslissingskaders om verantwoorde keuzes te maken in het te volgen traject.

DOELSTELLING 4: **Duurzame lokale energieproductie**

Binnen het Speerpuntenprogramma is de werkgroep Duurzame lokale energieproductie in de periode 2022-2024 (zie eerder) aan de slag gegaan met het thema energiedelen in appartementen. Vanaf 2025 wordt deze werkgroep ingezet om de kennis- en demonstratietrajecten met een relatie tot het thema, waartoe één of meerdere centrumsteden zich engageren binnen EU-projectconsortia, te verrijken en te valoriseren. Diverse projectconsortia, waarbij centrumsteden zijn betrokken, hebben immers de opdracht om de projectresultaten en geleerde lessen binnen een groep van lokale besturen met verwante uitdagingen te dissemineren. Het Kenniscentrum reikt de steden hiervoor een geschikt format aan zodat ook tijdens een projecttraject concepten of eerste resultaten afgetoetst en gedeeld kunnen worden onder peers en niet enkel na afloop van een project.

ACTIES 2026

- Met het COPPER-project beten Stad Gent en Stad Antwerpen in 2025 de spits af. We organiseerden samen infosessies en een eerste werksessie over het ontwikkelen van een Lokaal Energie Actieplan (LEAP). Dit jaar gaan de steden in een tweede werksessie met Fluvius in gesprek over het LEAP. VITO begeleidt de werksessies. Elke stad zal nadien een handreiking voor de opzet van een LEAP ontvangen.
- We doen een oproep tot projecten onder de steden, selecteren nieuwe projecten, zetten passende werkvormen op en faciliteren de kennisdeling.

DOELSTELLING 5: **Lokale langetermijn renovatiestrategie voor het privaat patrimonium**

We organiseren een terugkomdag voor de deelnemers van de masterclass lokale langetermijn renovatiestrategie voor het privaat patrimonium. In 2024 organiseerden we een eerste masterclass voor 28 deelnemers uit 21 lokale besturen en intercommunales, waarvan 11 centrumsteden. Omdat dit traject positief geëvalueerd werd en het voeren van een renovatiebeleid in de meerjarenplanning van de lokale besturen prominent aanwezig is, is het aangewezen om met diezelfde groep een terugkomdag te organiseren (zie ook het BE REEL!-Life-project dat werd afgerond in 2024 met een handboek, masterclass en congres).

ACTIES 2026

- We bevragen de deelnemers om te polsen naar hun verwachting.
- We bereiden de terugkomdag voor en organiseren deze samen met SWECO en VVSG-Netwerk Klimaat.

Werkpakket Datagedreven Klimaatbeleid

Dit werkpakket maakt tevens onderdeel uit van de aanbevelingen uit het klimaatgovernance-rapport.

DOELSTELLING 1: Implementatie werkpakket Datagedreven klimaatbeleid om de data en monitoring te versterken

De exacte scope moet nog verder bepaald worden door de werkgroep, aangezien we dit werkpakket pas zullen opstarten in het voorjaar van 2026. Desalniettemin hieronder alvast enkele voorziene acties onder voorbehoud.

ACTIES 2026

- Opstart werkpakket (samenwerking met o.a. de werkgroep OBMi en andere nuttige stakeholders voor wat betreft data, SMART beleid en monitoring).
- Opstart uitvoering nota appartementen Smart Cities (samenwerking met de werkgroep OBMi en werkspoor Just Transition)
- Minstens één coachingsessie/opleiding rond impactmeting klimaatbeleid (gelinkt aan opleidingenreeks Impactmeting: zie hoger)

CapaCITIES 2.0

Het Kenniscentrum is projectpartner in het transnationale EU-project CapaCITIES 2.0. Het project, dat in het voorjaar van 2025 startte voor een periode van 2 jaar, wil een deel van het antwoord zijn op de huidige tekortkomingen van de ‘EU-Cities Mission on climate neutrality’. Deze zijn:

- Smalle focus op de 112 missiesteden.
- Onvoldoende betrokkenheid en eigenaarschap van het nationaal en regionaal niveau.
- Beperkte middelen en financiële tekorten.
- Onvoldoende nadruk op nationaal en regionaal verhaal, integratie van ecosystemen en regelgevingsbehoeften.
- Zwakke betrokkenheid van burgers.

In het project worden 3 belangrijke trajecten geïdentificeerd: (1) versnellen van samenwerking en verdiepen van kennisuitwisseling binnen de transnationale EU-stedenmissie alliantie, (2) effectieve ondersteunende structuren implementeren, en (3) benutten van synergieën tussen klimaatneutrale en slimme stadsinitiatieven in Europa en daarbuiten.

In het najaar van 2025 voerden we in alle landen een zelfevaluatie uit over het actuele regionale en nationale ecosysteem dat steden zou kunnen ondersteunen in hun opdracht. Elk van de evaluaties in de 27 lidstaten draagt bij tot het overzicht van de huidige stand van zaken van regionale en nationale platforms in Europa. Deze interne reflectie geeft inzicht in vooraf gedefinieerde variabelen, waarbij 3 niveaus in aanmerking werden genomen: beginnend, consoliderend en gevorderd. Op basis van deze beoordeling is het de bedoeling aspecten en kansen te identificeren die in de komende jaren verder kunnen worden ontwikkeld.

DOELSTELLING 1: Samenwerken in transnationaal verband

ACTIES 2026

- We identificeren de behoeften en maatregelen op stadsniveau, op vlak van regelgevend kader, financiering en governance.
- We nemen deel aan uitwisselingsvormen met andere landen zoals rondetafelconferenties, informele uitwisselingen, wederzijdse leeropdrachten, transitielabs, peer-to-peer leren, enz.

DOELSTELLING 2: Stimuleren van de oprichting van een nationaal/regionaal platform en ondersteunende structuren voor de uitvoering van de EU-stedenmissie

ACTIES 2026

- Op basis van de zelfevaluatie (zie hoger) stellen we begin 2026 een actieplan vast, waarin de belangrijkste maatregelen worden geschetst die moeten worden genomen om een regionaal/nationaal ecosysteem te versterken.
- We wisselen kennis uit met andere landen in wederzijdse leeroefeningen rond het opzetten en ontwikkelen van nationale ondersteuningsstructuren.
- We faciliteren de EU-missie van de Stad Leuven en Stad Antwerpen en bieden hen ondersteuning om hun ervaringen met het veranderingsproces te delen.

Herijking opdracht

Doorheen de jaren kwam digitalisering steeds prominenter op de agenda van het Kenniscentrum. Eerst kwam dataverzameling in het vizier, later kregen digitalisering én digitale transitie een plek in de werksporen OBMI en Smart Cities. Voor het programma 2022-2026 staat het thema expliciet op de agenda. Het schot voor de boeg werd gegeven op de Denkdag op 31 mei 2022, waar we met experts uit de centrumsteden en de VGC en een aantal externe partners in gespreksgroepen verkenden wat precies de opdracht en de scope kan zijn van het programma Digitale Transitie binnen de werking van het Kenniscentrum. Tijdens de gesprekken werd duidelijk dat de lat voor de steden en de VGC hoog ligt. Eerder dan te verzanden in het digitaliseren van administratieve processen en bijhorende documenten en formulieren, of het integreren van digitale technologieën in bestaande bedrijfsprocessen – wat typische voorbeelden zijn van digitalisering – willen de steden streven naar een echte digitale transformatie: een fundamentele veranderende kijk op klantervaring, organisatiemodellen en processen. In de gesprekken gingen we samen op zoek naar een geschikte set van bouwstenen of kapstokken om de digitale transitie te verwezenlijken. Uit de verslagen van de gespreksgroepen volgde telkens dezelfde conclusie: de fundamentele van de digitale transitie zijn visie en strategie.

Sinds de denkdag in 2022 is het landschap ingrijpend gewijzigd. Initiatieven als Gemeente zonder Gemeentehuis, VLAIO City of Things en ook het speerpuntenprogramma van het Kenniscentrum hebben de digitale transitie in de centrumsteden in beweging gezet. Tegelijk worden we geconfronteerd met de onomkeerbare opmars van artificiële intelligentie, die ook een plaats krijgt in digitale dienstverlening. Daarom zette het Kenniscentrum in 2025 actief in op het herijken van de opdracht met betrekking tot digitale transitie.

2026 wordt bijgevolg een overgangsjaar. Zoals in een eerder hoofdstuk al beschreven, vinden een aantal speerpunten en City Deals hun beslag. Sommige krijgen een vervolg binnen het programma Digitale Transitie. Tegelijk zal het Kenniscentrum ook een aantal nieuwe werksporen verkennen en opstarten binnen het programma Digitale Transitie en inzetten op het verbreden en verdiepen van uitdagingen.

Stuurgroep Digitale Transitie

In opvolging van de stuurgroep Speerpuntenprogramma zullen we ook een stuurgroep Digitale Transitie oprichten die het programma stuurt en bewaakt en de rol van de eerste stuurgroep deels overneemt. Gelet op het groeiende belang van dit thema en de vele initiatieven die bij lokale besturen, maar ook op Vlaams, Federaal en Europees niveau lopen, willen we de frequentie voor deze stuurgroep in het begin hoog houden.

DOELSTELLING 1: **Voortgangsbewaking van de werksporen**

De stuurgroep volgt de werksporen van het programma Digitale Transitie op, doet voorstellen en waakt over de uitvoering.

ACTIES 2026

- De stuurgroep komt 8 keer per jaar samen.
- De stuurgroep geeft inhoudelijke input en doet voorstellen over de werksporen.
- De stuurgroep staat in voor de voortgang en ondersteuning van de uitvoering van elk werkspoor.

DOELSTELLING 2: **Kennisdeling en -opbouw en gezamenlijke acties**

De stuurgroep staat overkoepelend in voor netwerking, kennis-/informatiedeling en -opbouw, en het nemen van gezamenlijke acties waar nodig op het vlak van digitale transitie.

ACTIES 2026

- We doen aan informatie-uitwisseling rond de meerjarenplannen van de steden (Wat zijn de issues? Waar is iedereen mee bezig? Lessons learned? enz.).
- Het Kenniscentrum legt de agendapunten uit flankerend overleg voor aan de stuurgroep, verzamelt input en neemt die mee naar het flankerend overleg (zie verder).

Lerend netwerk Mensgericht ontwerpen van dienstverlening

In de City Deal E-inclusion by Design richtten we ons op het ontwikkelen van werkvormen voor lokale overheden om eindgebruikers zo centraal mogelijk te stellen bij de ontwikkeling en implementatie van digitale dienstverlening. Onder leiding van stad Gent/District09 gingen alle centrumsteden en de VGC aan de slag met de principes van Human Centered Design, waarbij ze elk experimenten opzetten in het ontwikkelproces van 2 producten of dienstverleningen. Tegelijk werd gewerkt aan een aantal tastbare eindproducten die de geleerde lessen uit de City Deal consolideren en ook niet-deelnemers helpen aan de slag te gaan met mensgericht ontwerpen. Zo werden een digitale en een fysieke toolbox Mensgericht ontwerpen, een immersieve mobiele escapegame rond het thema en een academische studie met beleidsaanbevelingen gerealiseerd.

2026 wordt daarom een sleuteljaar in het verankeren van de opgedane expertise en geleerde lessen in de werking van de centrumsteden en de VGC. De opstart van de nieuwe meerjarenplannen is bovendien een uitgelezen kans op duurzame verankering.

DOELSTELLING 1: **Opstart lerend netwerk Mensgericht ontwerpen van dienstverlening**

Voortbouwend op de voluntaristische, open en eerlijke dynamiek in de gezamenlijke coachingsessies tijdens de City Deal en de bilaterale contacten die nadien gelegd werden, willen we met de deelnemers van de Deal een lerend netwerk oprichten.

ACTIES 2026

- In 2026 organiseren we 4 sessies met het lerend netwerk en brengen we de deelnemers van de City Deal opnieuw samen.

In deze sessies:

- gaan we dieper in op de plek die mensgericht ontwerpen kreeg in de goedgekeurde meerjarenplannen.
- evalueren we de in de City Deal ontwikkelde tooling, meer bepaald de toolbox.
- inspireren de deelnemers elkaar over hoe het mensgericht ontwerpen een plek kan krijgen in de meerjarenplanning 2027-2031.
- gaan we samen op zoek naar thema's voor de verdere werking van het lerend netwerk.

Van technologische naar culturele cybersecurity

Cybersecurity komt steeds hoger op de stedelijke agenda. Toch zien we dat de stedelijke organisatie slechts traag doordrongen wordt van het belang van digitale veiligheid. Tot nu toe wordt het thema vooral besproken binnen de kring van DPO's, maar de nood groeit om het thema breder binnen de organisatie te verankeren. Digitale veiligheid is immers niet louter een technisch gegeven, maar ook een culturele kwestie die bewustzijn en gedragsverandering vereist.

Werkgroep GDPR

Op 25 mei 2018 trad de General Data Protection Regulation (GDPR) in heel de Europese Unie in werking. Die datum ligt ondertussen al even achter ons, maar heel wat stedelijke medewerkers, belast met het implementeren van deze GDPR blijven nog zitten met vragen en onduidelijkheden. Daarom organiseert het Kenniscentrum sedert februari 2018 op regelmatige basis overlegmomenten met de stedelijke GDPR-verantwoordelijken die samen de werkgroep GDPR vormen.

DOELSTELLING 1: **Verdere uitbouw van een bibliotheek met standaarddocumenten**

De werkgroep richt zich op het opstellen van een bibliotheek met standaarddocumenten en het uitwerken van ontbrekende standaarddocumenten in het kader van gegevensuitwisseling of -bescherming.

ACTIE 2026

- In de werkgroep GDPR wordt elke vergadering een nieuw thema gekozen waarrond er standaarddocumenten worden verzameld. Op de volgende vergadering evalueren we de documenten, bepalen we actiepunten en kiezen we een nieuw thema.

DOELSTELLING 2: **Uitwisseling van goede praktijken**

Naast documenten worden in de vergadering van de werkgroep ook goede praktijken uitgewisseld.

ACTIE 2026

- Op aangeven van de deelnemers worden goede praktijken uitgewisseld. In eerste instantie zal een focus gelegd worden op goede praktijken m.b.t. het opstellen van Gegevensbeschermingseffectbeoordelingen (GEB's).

DOELSTELLING 3: **Actieve dialoog met andere overheden**

De werkgroep GDPR gaat ook actief in dialoog met andere overheden over lopende of geplande initiatieven, werkt samen en geeft feedback.

ACTIES 2026

- Vooruitblikkend op de nieuwste editie van de Gemeente- en Stadsmonitor wordt actief samengewerkt rond het veilig en correct uitwisselen van de surveygegevens.
- De werkgroep gaat actief in dialoog met het Agentschap Binnenlands Bestuur en Digitaal Vlaanderen rond aankomende informatieveiligheids- en cybersecurity-initiatieven, denk bijvoorbeeld aan de NIS2-wetgeving, de werkzaamheden van het pas opgerichte Vlaams Centrum voor Digitale Veiligheid en de verdere uitbouw van een CyberResponse Team.

DOELSTELLING 4: **Evaluatie en verbreding van de aandacht voor cybersecurity**

In 2026 evalueren we de werking van de werkgroep GDPR, we consolideren de resultaten en we blikken samen vooruit. Het uiteindelijke doel moet een bredere aandacht voor cybersecurity doorheen de gehele stedelijke organisatie zijn.

ACTIES 2026

- Met het oog op de verbreding van de aandacht voor cybersecurity doorheen de hele organisatie, willen we een lerend netwerk opzetten waarin kennis en ervaringen worden gedeeld. Daarnaast kan ook worden ingezet op het ontwikkelen van toegankelijke communicatievormen en simulaties om bewustwording bij bredere doelgroepen te vergroten.
- Daarnaast willen we een thematisch netwerk starten rond digitale veiligheid en weerbaarheid. We stemmen daarbij maximaal af met het Vlaams Centrum voor Digitale Veiligheid (VCDV) en met VVSG om zoveel mogelijk complementair of versterkend te werken op hun activiteiten binnen dit thema.

Werkgroep NIS2

Vanaf het najaar van 2025 ondersteunt het Kenniscentrum, op vraag van verschillende centrumsteden, de opstart van een werkgroep rond de NIS2-richtlijn. Deze werkgroep heeft als doel om kennis, documentatie en werkwijzen uit te wisselen over de specifieke verplichtingen en maatregelen die voortvloeien uit de Europese NIS2-richtlijn en de omzetting ervan in Belgische wetgeving. Daarbij vertrekken we bewust vanuit de concrete praktijken en noden van de steden, waarbij tijdens elke sessie één of meerdere thema's grondig worden uitgediept.

Om een vlotte en correcte informatiedoorstroming te garanderen, worden ook het Agentschap Binnenlands Bestuur en het Vlaams Centrum voor Digitale Veiligheid (VCDV) structureel betrokken bij de werkgroep.

DOELSTELLING 1: **Werkgroep NIS2 Centrumsteden**

ACTIE 2026

- Het Kenniscentrum organiseert op zeswekelijks basis een overleg of inhoudelijke workshop in het kader van de introductie van NIS2.

Europa Digitaal

Via dit werkspoor wensen we de behoefte aan een versterkte positie van steden binnen de Europese digitale arena te onderlijnen. Om hier een ommekeer in teweeg te brengen, wensen we in de eerste plaats helderheid te brengen in het complexe Europese digitale landschap. Daarnaast signaleren steden dat de Europese regelgeving complex en impactvol is, en tegelijk weinig ‘grijpbaar’. Tenslotte is er ook het opkomend domein van de Local Digital Twins waarin sommige steden voorzichtig experimenteren en het Kenniscentrum kan helpen oriënteren.

DOELSTELLING 1: Vlaamse steden beter positioneren in het Europese digitale landschap

Europa biedt veel ondersteuning rond digitalisering, digitale transitie en smart cities, maar het veld is versnipperd en complex. Steden benutten vandaag onvoldoende tools, financiering en netwerken.

ACTIES 2026

- Het Kenniscentrum zet in op het systematisch monitoren van Europese oproepen.
- We organiseren een intervisie tussen steden met bestaande Europese ervaringen.
- Daarin zoomen we bijvoorbeeld in op de Europese maturitytool LORDIMAS en de inzetbaarheid daarvan in Vlaamse centrumsteden.
- We onderzoeken hoe Vlaamse stedelijke strategieën beter kunnen aansluiten bij Europese ambities.

DOELSTELLING 2: **Lokale besturen ondersteunen bij Europese digitale regelgeving**

Bestaande EU-wetgeving (AI Act, DGA, NIS2, enz.), maar ook regelgeving in opmaak, heeft een grote impact op lokale digitale werking. Door de veelheid en complexiteit van deze initiatieven zien veel steden door het bos de bomen niet. Er is duidelijk nood aan duiding en vertaling naar praktische toepassingen en de stedelijke context.

ACTIES 2026

- We onderzoeken de mogelijkheid voor het opstellen van een overzicht van relevante EU-wetgeving met impact op lokale besturen.
- Vanuit het overzicht proberen we wettelijke vereisten te vertalen naar concrete operationele stappen voor steden.
- Waar mogelijk leiden we ook toe naar ondersteuning vanuit Digitaal Vlaanderen en andere partners.
- We verzamelen praktijkvoorbeelden en inspirerende cases rond ethiek, compliance en dataveiligheid.

DOELSTELLING 3: **Steden helpen oriënteren en begeleiden rond Local Digital Twins**

Europa stimuleert sterk het gebruik van digitale tweelingen als middel om complexe beleidsvraagstukken, zoals mobiliteit, energie of ruimtegebruik, via simulaties inzichtelijk te maken. Dat biedt steden kansen, maar het roept ook vragen op over technische haalbaarheid, kostenefficiëntie en zinvolle toepassing.

ACTIES 2026

- Het Kenniscentrum zal in 2026 onderzoeken welke invulling het zal geven aan een mogelijk werkspoor met betrekking tot Local Digital Twins. Daarbij kan gedacht worden aan:
 - Het zoeken naar een manier om Europese kennis, standaarden en financiering toegankelijk te maken voor steden en duiding te geven rond technische vereisten en interoperabiliteit.
 - Het opstarten van een piloottraject Local Digital Twins.
 - Het organiseren van een thematische trajectreeks en/of City Deal rond LDT's.

Product- en procesoverzichten

DOELSTELLING 1: **De samenwerking en maturiteit rond productencatalogi en processen versterken**

Instrumenten zoals Interbestuurlijke Producten- en Dienstencatalogus (IPDC), Lokale producten- en dienstencatalogus (LPDC) en de Rechtenverkenner zijn ondertussen al enige tijd beschikbaar en technisch zeker matuur. Toch merken we dat ze vaak onvoldoende structureel ingebed raken in stedelijke processen. We willen daarom inzetten op het verhogen van zowel technische als organisatorische maturiteit. We werken in dit spoor actief samen met het Agentschap Binnenlands Bestuur.

ACTIES 2026

- We onderzoeken de mogelijkheid tot het ontwikkelen van een leertraject of co-hosted workshops met ABB.
- We bundelen praktijkervaringen rond integratie, koppelingen en API's.
- We zetten in op capacity building rond procesontwerp, procesanalyse en optimalisatie, mogelijk op basis van een hands-on, praktijkgericht traject.
- We verkennen de mogelijkheden voor steden van het Open Proces Huis van ABB.

Artificiële intelligentie (AI)

We gaven het eerder al aan: bij de aanvang van het huidige meerjarenprogramma hadden weinig steden oog voor artificiële intelligentie. Het thema werd dus amper aangesneden op de Denkdag rond digitale transitie in mei 2022. Sinds de lancering van Chat GPT in november 2022 is het thema echter onontkoombaar en wordt het een essentieel onderdeel van elke visie en strategie over digitale transitie.

DOELSTELLING 1: **Opstellen van een visie vanuit lokale besturen over AI**

ACTIE 2026

- Samen met de collega's van VVSG werkt het Kenniscentrum aan een visie over AI bij lokale besturen. Het Kenniscentrum bewaakt daarbij de specifieke context voor de centrumsteden.

DOELSTELLING 2: **Op zoek naar een unieke rol voor het Kenniscentrum**

ACTIE 2026

- Vanuit de eerder vermelde visie, gaan we op zoek naar de unieke rol die het Kenniscentrum kan spelen in het brede aanbod dat al bestaat als het gaat over kennisdeling en capacity building wat betreft AI.

Intervisie sessies met centrumsteden

In 2020 werd de werkgroep Intervisie digitaal opgericht. Deze werkgroep komt elk jaar een aantal keer samen, op afroep van de steden, rond zelfgekozen thema's. De steden wisselen hier uit over uiteenlopende onderwerpen die aansluiten bij de programma's Smart Cities en Digitale Transitie.

DOELSTELLING 1: **Afstemmen tussen de centrumsteden en VGC op project- en programmaniveau**

ACTIES 2026

- In 2026 organiseren we op regelmatige basis een overleg van de werkgroep Intervisie digitaal. We faciliteren in de organisatie van de vergadering, verzamelen agendapunten en brengen zelf agendapunten aan.
- Lopende subsidieprogramma's en subsidieoproepen monitoren we actief en we brengen de centrumsteden en VGC samen voor:
 - Het gezamenlijk zoeken naar geschikte projecten en synergiën in projectideeën.
 - Kennisuitwisseling over de subsidieprogramma's.
 - Feedback en uitwisseling van ervaringen over de programma's, waarover het Kenniscentrum ook actief in dialoog gaat met de subsidiegever.
- De werkgroep Intervisie digitaal fungeert ook als klankbordgroep van de centrumsteden en VGC. Het Kenniscentrum legt agendapunten uit flankerend overleg voor aan de deelnemers, verzamelt input en neemt die mee naar het flankerend overleg (zie verder).

Flankerend overleg partners

Flankerend aan de werksporen van het programma brengt het Kenniscentrum in het overleg met andere partners in het Vlaamse Smart City-, data- en digitaliseringslandschap de stem binnen van de 13 centrumsteden en VGC.

DOELSTELLING 1: In structurele overlegfora met de lens van centrumsteden en VGC naar voorstellen kijken

ACTIES 2026

- We nemen deel aan de Werkgroep Interbestuurlijk Samenwerken, de Werkgroep Digitale Dienstverlening, de Werkgroep AI en de Raad voor Vlaamse Openbare Statistieken. We onderhouden nauwe banden met de Smart Region Office en VVSG en houden structureel overleg met Digitaal Vlaanderen.
- De initiatieven Datapedia en Digitaal hoogtemodel houden we actief op de agenda en we gaan op zoek naar opportuniteiten in functie van de realisatie ervan.
- We nemen een faciliterende rol op in het organiseren van de vertegenwoordiging van de Vlaamse centrumsteden op het Smart City Expo World Congress in Barcelona.

Andere opdrachten

Het Kenniscentrum als gesprekspartner voor de Vlaamse Regering en voor de minister bevoegd voor stedenbeleid en haar administratie

Het Kenniscentrum zal ook in 2026 constructief samenwerken met de Vlaamse overheid. Met minister Crevits, minister bevoegd voor onder meer stedenbeleid, en haar kabinet streven we naar een constructieve relatie. Onze doelgroep is dezelfde en daarom is het aangewezen om enerzijds elkaars acties te versterken en anderzijds complementariteit te zoeken in wat we doen. Er werd daarom afgesproken op geregelde tijdstippen een structureel overleg uit te bouwen.

Dit overleg krijgt vorm binnen een stuurgroep met daarin vertegenwoordigers van het Kenniscentrum, het Agentschap Binnenlands Bestuur en een vertegenwoordiger van het kabinet van de minister bevoegd voor Binnenlands Bestuur. Deze stuurgroep komt 5 keer per jaar samen. In de stuurgroep wordt de jaarplanning van het Kenniscentrum, haar concrete invulling en de beoogde output toegelicht en besproken, alsook de maximale afstemming gezocht van de werking van het Kenniscentrum met het beleid van de Vlaamse overheid.

In opvolging van de Beleids- en Begrotingstoelichting 2026 (BBT) van minister Crevits zetten we stappen om binnen de stuurgroep een methodiek/aanpak te ontwikkelen om uitdagingen en oplossingsnoden die de 13 centrumsteden en de VGC ervaren te detecteren en aan te pakken. De grotere steden zijn vaak de plaatsen waar veranderingen in maatschappelijke uitdagingen het eerst of het sterkst opgemerkt worden. Daarbij exploreren ze vaak als eerste nieuwe oplossingsrichtingen waarbij ze soms stoten op bovenlokale drempels. Het is de bedoeling die beter te detecteren en waar mogelijk proactief op te lossen. Het is de bedoeling hiervoor ook samen te werken met andere partners zoals de Vlaamse Bouwmeester en het Departement Omgeving.

Ook op uitnodigingen om deel te nemen aan een aantal initiatieven van de Vlaamse overheid zullen we blijven ingaan, voor zover ze verband houden met de programma's uit het meerjarenplan 2022-2026. Meer algemeen blijft het Kenniscentrum de ministeriële initiatieven op het niveau van de Vlaamse Regering volgen en wanneer beleidsinitiatieven raakpunten vertonen met werksporen uit het nieuwe meerjarenplan, wordt in overleg met het dagelijks bestuur bepaald of, en welke, initiatieven zich opdringen.

Lerend netwerk verweven werklocaties

De voorbije jaren werden, onder stimulans van VLAIO en in samenwerking met VVSG en het Kenniscentrum, trajecten opgezet die inzetten op het behoud van economische functies in het woonwerkweefsel. Zo resulteerde een eerste traject ‘Van leegstaande naar verweven werklocaties’ in een eindrapport en instrumentenkoffer. In een daaropvolgend traject kregen aspecten inzake projectregie zoals financiële doorrekening, langetermijnbeheer en het juridisch instrumentarium een diepe uitwerking.

Omdat er op dit ogenblik nog geen indicaties zijn dat deze doelstelling ook effectief bereikt wordt, nam VLAIO in 2024 het initiatief, opnieuw samen met VVSG en het Kenniscentrum, om steden en gemeenten, maar ook projectregisseurs, de vastgoedsector en de bedrijfswereld, te sensibiliseren over het belang van verweven werklocaties. Daarbij hoort ook het aanreiken van inzichten en informatie in functie van een gedragen verankering van het beleid gericht op het behoud van verweven werklocaties. Eind 2024 gunde VLAIO 2 opdrachten. Het Kenniscentrum maakt deel uit van de stuurgroep van beide opdrachten. Enerzijds gaat het om een opdracht voor de oprichting en organisatie van een lerend netwerk. Hierbij worden lokale besturen over een periode van 3 jaar begeleid in de uitwerking, opvolging en evaluatie van concrete cases en beleidsmaatregelen die daarna het voorwerp kunnen zijn van intervisie en kennisdeling. Het consortium Idea Strategische Economische Consulting is aangesteld als opdrachtnemer. De tweede opdracht betreft een onderzoek naar data en tools ter ondersteuning van lokaal verwevingsbeleid en wordt uitgevoerd door een consortium gevormd door CityD-WES.

Parkeer- en Toegangsregister

Het Kenniscentrum onderzocht de mogelijkheid om, naar analogie met de ORBA-tool, het Antwerpse Parkeer- en Toegangsregister (APTR) in andere centrumsteden uit te rollen. In het najaar van 2021 werd bij geïnteresseerde steden gepeild naar de precieze verwachtingen van elke centrumstad bij een samenwerking rond het APTR en de interesse in de verschillende afzonderlijke bouwstenen uit het digitale platform. In 2022 werd het traject formeel afgetrapt. Na een uitgebreide inventarisatie van de wensen van de centrumsteden werd in het najaar vormgegeven aan de PTR-centrumstedenversie waarmee in 2023 twee pilootsteden aan de slag gingen.

Indien gevraagd, zullen we ook in 2026 ondersteuning bieden bij de onboarding van eventueel geïnteresseerde centrumsteden door het aanleveren van standaard-beslissingsdocumenten en gezamenlijk uitgewerkte stappenplannen en handleidingen. Ook kunnen we faciliteren in de opdracht voor het vinden van ondersteuning bij implementatie.

Colofon

REDACTIE Kenniscentrum Vlaamse Steden

VORMGEVING Zeppo

Coverbeeld: © Zach Rowlandson

Er is geen moeite gespaard om de auteursrechten van het fotomateriaal te traceren, wanneer u echter denkt rechthebbende te zijn gelieve dan de uitgever te contacteren.

v.u. Annik Bogaert, Kenniscentrum Vlaamse Steden,
Bischoffsheimlaan 1 - 8, 1000 Brussel